

Как было отмечено, современное общество вступило в новую фазу своего развития – “стадию построения информационного общества”, а информационное общество можно охарактеризовать следующими особенностями, создающими необходимые условия для возникновения сетевых и виртуальных компаний:

- автоматизированные системы дают любому человеку или группе лиц возможность в любом месте, в любое время доступ к необходимой информации;
- возможность использовать современные технологии и информацию для решения всевозможных проблем;
- любой человек, группа лиц или общество в целом обладают необходимыми техническими средствами, инфраструктурой и социальной базой для производства и воспроизводства требуемой информации.

Данные характеристики определяют принципиальную возможность формирования сетевых систем, отражающих связи между элементами внутренней и внешней среды компаний.

Термин “сетизация” означает метод, заключающийся в формировании сети с ее узлами и связями для достижения целей в соответствии с потребностями и ожиданиями партнеров и деловой конъюнктуры. Сетевая модель призвана просто изменить мир, она одинаково применима как в качестве модели внутриорганизационного сотрудничества между потенциальными ресурсами, так и между компаниями и группами компаний [2].

Сетевые структуры перечёркивают некоторые испытанные организационно-управленческие принципы. Чтобы в результате не возник организационный вакуум, разработан ряд специфических принципов (рис. 2).

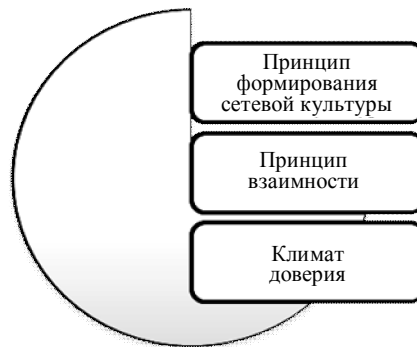

Рис. 2. Специфические организационно-управленческие принципы

Таким образом, переход к пятому технологическому укладу в развитии производительных сил должен сопровождаться трансформацией организационно-экономических отношений, которая предполагает формирование организационных структур сетевого типа с приоритетом горизонтальных связей над вертикальными, с доминантой не только демократического управления, но и с элементами самоорганизации.

Литература

1. Друкер П. Ф. Энциклопедия менеджмента: весь Питер Друкер в одной книге: лучшие работы по менеджменту, написанные за 60 лет / П. Ф. Друкер ; пер. с англ. О. Л. Пелявского. – М. ; СПб. ; К. : Вильямс, 2004. – 421 с.
2. Патюрель Р. Создание сетевых организационных структур / Р. Патюрель // Проблемы теории и практики управления. – 1997. – № 3. – С. 76–81.
3. Управление персоналом компании будущего: организационный аспект [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://hrm.by/menedzhment/kompanii-buduschego-organizatsionnyiy-aspekt.html>.

УДК 336.7

В. І. ЄФІМЕНКО, М. В. ГОНЧАР

Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

ДО ПИТАНЬ ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ КРЕДИТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Узагальнені існуючі підходи щодо визначення суті кредитного потенціалу, формування та управління кредитним потенціалом вітчизняної банківської системи, уточнено його зміст та обґрунтовані рекомендації щодо його структуризації, запропонована система взаємозв'язаних складових кредитного потенціалу банку, яка дозволить виявити наявні можливості не тільки для збільшення доходів банків, але і для покращання якості кредитних послуг.

The existing approaches to determine the effect of credit capacity, development and management of credit potential of the domestic banking system, specifies the contents and the recommendations for its structure, the proposed system of interrelated components of bank credit capacity, which will reveal if there are opportunities not only to increase the income of banks but also to improve the quality of credit services.

У сучасних умовах розвиток української економіки відкриває новий етап і у розвитку кредитної справи і потребує зміни системи управління кредитними ресурсами. Впродовж багатьох років проблеми формування кредитних ресурсів у банківській системі залишаються актуальними. При формуванні та використанні кредитного потенціалу банку важливе значення має його структуризація, встановлення та оптимізація зв'язків між окремими елементами.

Зазначені проблеми є особливо актуальними в умовах кризового та посткризового стану економіки. Їх успішне вирішення формує можливість оцінити складові потенціалу, необхідні для контролю за раціональністю його використання, виявлення резервів і можливостей, які є важливими. Крім того, як зазначають науковці, важливим в умовах транзитивної економіки є формування у банківських установах дієвого механізму для реалізації ними кредитних відносин, за допомогою якого банки забезпечуватимуть достатньою кількістю ресурсів своїх клієнтів за мінімальною ціною [1, с. 26].

Проблема формування ресурсної бази, управління ліквідністю і доходністю банківської установи знайшли своє відображення у роботах зарубіжних та вітчизняних вчених: Бланка І.О., Васюренка О.В., Коцовської Р.Р., Лаврушина О.І., Мороза О.М., Ревенко Н.Г., Роуза П.С., Харевича А.С., Федосік І.М. У розробку питання нарощування кредитного потенціалу вагомий внесок зробили російські вчені Белоцерковський В.І., Корнеєв М.В., Рикова І.Н., Фисенко Н.В. та ін. Разом з тим дослідження і вдосконалення процесу управління залученими та розміщеними коштами клієнтів банку значною мірою сприятиме подальшому вирішенню проблем, пов'язаних з визначенням особливостей кредитного потенціалу банку, аналізом рушійних чинників впливу на його формування і оптимізацію та ін.

На сьогодні в економічній літературі широко використовується поняття “кредитний потенціал банку”, проте, суть цього поняття трактується неоднозначно. Багато науковців займаються визначенням та уточненням даного поняття. Хотілось би виділити праці М.В. Корнеєва. Він визначає кредитний потенціал банку як “максимально можливий обсяг власних та залучених коштів, які комерційний банк може ефективно розмістити в позичкову заборгованість” [2, с. 8]. Однак, на нашу думку, таке трактування недостатньо розкриває всі аспекти кредитного потенціалу. Так, у зазначеному визначенні відсутній такий важливий показник, як ліквідність банку. Банківська установа, яка має достатній рівень ліквідності, в змозі повертати вкладникам кошти вчасно по закінченні договору й достроково, задовольняти попит клієнтів на грошові кошти (наприклад, кредитні угоди, кредитні лінії, овердрафтне кредитування), відповідати за майбутніми зобов'язаннями (гарантіями, дорученнями) тощо. Загальний резерв ліквідності банківської установи залежить від норми обов'язкового резерву, який встановлюється НБУ. Банки спрямовують свою діяльність на створення мінімального резерву ліквідності та забезпечують максимальний кредитний потенціал за рахунок своєї надійності, ліквідності та прибутковості.

Інші вчені – О.І. Лаврушин, Є.П. Жарковська, Г.С. Панова – дотримуються думки, що кредитний потенціал можна визначити як різницю між загальним розміром мобілізованих банком коштів за мінусом резерву ліквідності [1, 5–6]. Це визначення не повністю розкриває потенції системи та окремі види ресурсів. Тому необхідно характеризувати систему не тільки з огляду на залучені (мобілізовані) кошти, а й їх ефективне розміщення. Тобто кредитний потенціал насамперед визначає кількісні межі кредитної політики банку (ліміти, контрольні цифри кредитування), таким чином обмежує можливість банку проводити кредитні операції.

Ряд вчених-економістів, зокрема І.Н. Рикова, К.Р. Тагирбеков, Н.В. Фисенко, розглядають кредитний потенціал з одного боку як сукупність грошових коштів, якими володіє кредитна установа, а з іншого, як нематеріальні активи, якими він володіє. Такий підхід не враховує економічні межі використання мобілізованих банківських коштів для надання активних операцій. Мобілізація і концентрація вільних грошових коштів є пріоритетною функцією у діяльності банку [6–9]. Крім того, слід врахувати, що залучення коштів для банку – це не тільки готівкові кошти, а й нематеріальні активи банку (кваліфікаційний персонал, інформаційні технології тощо).

В енциклопедії банківської справи і фінансів під редакцією Ч.Дж. Вулфела зазначено, що кредитний потенціал банку – “це кредитні або інвестиційні можливості банку, які вимірюються його надлишковими резервами, тобто резервами, що перевищують за об'ємом вказані законом резервні вимоги, які створюють основу для розширення розмірів позик і інвестицій” [10]. У цьому визначенні підкреслюються інвестиційні ресурси банку як важлива складова кредитного потенціалу. У той же час автори зовсім не приділяють увагу процесу залучення коштів. Таким чином, проаналізувавши різні публікації, присвячені визначенню поняття “кредитний потенціал”, слід зазначити що не існує єдиного підходу.

На нашу думку, під даним поняттям слід розуміти максимально можливий обсяг власних та залучених коштів банку (з урахуванням нематеріальних активів), який банківська установа може ефективно розмістити у заборгованість на принципах банківського кредитування та інвестування, відкоригований на резерв ліквідності відповідно до законодавчих актів.

Аналізуючи підходи щодо визначення структури кредитного потенціалу банківської системи, погоджуємось із думкою Маслової А.Ю., що її слід представити як взаємопов'язану складну систему, вплив на яку чинять фактори внутрішнього та зовнішнього середовища [11, с. 92]. Крім того, аналізуючи роботу Світового банку, слід зазначити, що фінансові резерви Банку формуються з декількох джерел – прибутків від інвестицій, зборів, сплачуваних країнами-членами, внесків країн-членів, і, власне, погашення позик країнами-позичальниками. Аналізуючи практику формування позик Світового банку, слід виділити два види позик: інвестиційні позики (Investment Loans) для товарів, робіт і послуг з метою підтримки проектів економічного і соціального

розвитку у широкому діапазоні секторів. Реалізація таких проектів розрахована на тривалий час – зазвичай від п'яти до десяти років.

Позики стратегічного розвитку (Development Policy Loans) для підтримки політики та інституційних реформ. Вони розраховані на коротший термін – один–три роки. Раніше такий тип позик носив назву Системні позики. Світовий банк також надає незначну кількість грантів, призначених для підтримки інновацій та партнерства. Це гранти Ринку ідей розвитку (Development Marketplace – www.developmentmarketplace.org). Глобального екологічного фонду (Global Environmental Facility – www.worldbank.org/gef), Програми “Інформація для розвитку” (The Information for Development Program – www.infodev.org).

Отже, узагальнюючи вітчизняну та зарубіжну практику, в сучасних умовах розвитку кредитного потенціалу банківської системи слід включати такі складові: власні, залучені, запозичені кошти банку, нематеріальні активи, які банки можуть ефективно розмістити у заборгованість, відкориговані на резерв ліквідності. Варто також врахувати, перспективні можливості банку, що сприятиме в майбутньому розширенню кредитної діяльності банку та підвищенню її ефективності. Також погоджуємось із визначенням А.С. Харевича головних умов формування кредитного потенціалу банку: “по-перше, завдяки акумулюванню й використанню у вигляді кредитів та інвестицій максимально можливого обсягу грошових коштів на максимально можливий строк; по-друге, за умови гарантування нормального розміру ліквідності та прибутку банків; по-третє, при забезпеченні стійкого довгострокового економічного зростання економіки” [12].

Однак, вважаємо, що крім того, в процесі вивчення окремих елементів формування банківських ресурсів важливі не лише обсяги, структура і тенденції змін, а також потенціал їх розвитку в майбутньому. Тому, для управління кредитною діяльністю банку та проведення її адекватної оцінки слід вивчити не лише його наявні ресурси, але і всі потенційні можливості. Для цього в практиці управління необхідно використовувати систему взаємозв'язаних складових кредитного потенціалу банку, яка дозволить виявити наявні можливості не тільки для збільшення доходів банків, але і для покращання якості кредитних послуг, що надаються, та сприятиме формуванню і вдосконаленню ринкової інфраструктури. Крім того, перспективним та корисним напрямом дослідження, на нашу думку, може бути спроба оцінки синергетичного ефекту від взаємодії окремих елементів кредитного потенціалу.

Узагальнюючи, слід зазначити, що аналіз стану та ефективності банківської діяльності повинен охоплювати аналіз ефективності залучення та використання кредитного потенціалу. Від його структури та якості значною мірою залежить стабільність, репутація та фінансовий успіх. Тому банківським установам необхідно аналізувати якість позичок, проводити незалежні експертизи великих кредитних проектів і заходів, виявляти випадки відхилення від законної кредитної політики. Для ефективної роботи банку потрібно також періодично переоцінювати ризики по кожному кредиту, так, як їм властиво змінюватись; проводити послідовно політику по зміцненню стабільності банку й удосконалювати якість обслуговування послуг у банківській структурі.

При формуванні елементів кредитного потенціалу, банківським установам потрібні нові підходи та науково обґрунтовані прийоми організації процесу раціонального використання кредитних ресурсів, які б дозволили враховувати як внутрішні фактори, так і ризики зовнішнього економічного середовища.

Отже, збалансовано сформований та достовірно оцінений кредитний потенціал, із врахуванням взаємозв'язків та взаємодії окремих елементів дозволить банківським установам формувати нові сфери діяльності, ефективно розвиватися, та забезпечить стабільність і ефективність банківської системи країни в цілому.

Література

1. Банковское дело / под ред. Лаврушина. – М. : КноРус, 2007. – 768 с.
2. Корнеев М. В. Управление кредитным потенциалом коммерческого банка : автореф. дис... канд. экон. наук : спец. 08.00.10 “Финансы, денежное обращение и кредит” / М. В. Корнеев. – Тула, 2004. – 20 с.
3. Васюренко О. Ресурсний потенціал комерційного банку / О. Васюренко, І. Федосік // Банківська справа. – 2002. – № 1(143). – С. 58–64.
4. Жарковская Е. П. Банковское дело : курс лекций / Е. П. Жарковская, И. О. Арендс. – 2-е изд. – М. : Омега-Л., 2004. – 400 с.
5. Панова Г. С. Кредитная политика коммерческого банка / Г. С. Панова. – М. : ИКЦ “ДИС”, 1997. – 464 с.
6. Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика / В. Д. Лагутін. – К. : Знання, КОО, 2002. – 215 с.
7. Основы банковской деятельности (Банковское дело) / под ред. К. Р. Тагирбекова. – М. : ИНФРА-М, Весь мир, 2003. – 717 с.
8. Рыкова И. Н. Кредитный потенциал коммерческого банка, его роль в деятельности банка и методология оценки / И. Н. Рыкова, Н. В. Фисенко // Финансы и кредит. – 2005. – № 25 (193). – С. 10–20.
9. Рыкова И. Н. Оценка эффективности использования кредитного потенциала в банковском секторе / И. Н. Рыкова, Н. В. Фисенко // Финансы и кредит. – 2006. – № 33 (237). – С. 2–7.
10. Вулфел Ч. Дж. Энциклопедия банковского дела и финансов / Ч. Дж. Вулфел ; пер. с англ. Б. Е. Манзерова [и др.]. – Самара : ИДом “Федоров” , 2000. – 1584 с.
11. Маслова А. Ю. Оцінка складових кредитного потенціалу банку / А. Ю. Маслова // Наука й економіка. – 2009. – № 4 (16), Т. 1. – С. 89–94.
12. Харевич А. С. Чинники формування кредитного потенціалу банківської системи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/20111222/7_harevich.php